

УДК 338.332.12

Субсидії як інструмент адресної допомоги населенню

Ігнатишин М.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів
Мукачівського державного університету

Ковач Я.М.

магістр спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Мукачівського державного університету

Сьогодні неефективні економічні реформ призвели до глобального перерозподілу національного багатства й доходів населення, а безсистемні соціальні заходи не мали відчутного ефекту та істотно не вплинули на масштаби подолання бідності в Україні, тому головними важелями стимулювання переважної більшості населення країни має бути передусім створення робочих місць і гідна оплата праці. Це дало б можливість забезпечити собі і членам родини нормальне життя завдяки заробленим коштам, а не отриманій від держави адресній соціальній допомозі. Така ситуація може збільшити кількість домогосподарств субсидування до 90%, якщо ціна на газ у черговий раз зросте.

Ключові слова: соціальний захист, субсидії, соціальна допомога, важіль впливу, методи адресності.

Игнатишин М.В., Ковач Я.М. СУБСИДИИ КАК ИНСТРУМЕНТ АДРЕСНОЙ ПОМОЩИ НАСЕЛЕНИЮ

Сегодня неэффективные экономические реформы привели к глобальному перераспределению национального богатства и доходов населения, а социальные бессистемные мероприятия не имели ощутимого эффекта и существенно не повлияли на масштабы преодоления бедности в Украине, поэтому главными рычагами стимулирования подавляющего большинства населения страны должны быть, прежде всего, создание рабочих мест и достойная оплата труда. Это дало бы возможность обеспечить себя и членов своей семьи нормальной жизнью благодаря заработанным средствам, а не полученной от государства адресной социальной помощи. Такая ситуация может увеличить количество домохозяйств субсидирования до 90%, если цена на газ в очередной раз будет повышена.

Ключевые слова: социальная защита, субсидии, социальная помощь, рычаг влияния, методы адресности.

Ihnyatshyn M.V. Kovach Ya.M. SUBSIDIES AS A TOOL OF TARGETED ASSISTANCE TO POPULATION

Today, ineffective economic reforms have led to a global redistribution of national wealth and household incomes, and unsystematic social measures have had no tangible effect and have not significantly affected the scale of overcoming poverty in Ukraine. Therefore, the main lever to stimulate the overwhelming majority of the population of Ukraine should be, first of all, the creation of jobs and decent wages. This would provide an opportunity to maintain themselves and their family members, thanks to the money earned, but not the targeted social assistance received from the state. This is the situation that can increase the number of households subsidizing up to 90% if the price of gas again increases.

Keywords: social protection, subsidies, social assistance, lever of influence, targeting methods.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Соціальна допомога – це система заходів, що призначені для поліпшення матеріального стану окремих соціальних прошарків населення шляхом виконання відповідних соціальних програм та забезпечення діяльності мережі відповідних соціальних закладів. Соціальна допомога надається у грошовій або натуральній формі (безкоштовні товари та послуги), фінансується з державного та місцевих бюджетів, добровільних пожертвувань та надається малозабезпеченим верствам населення як на підставі перевірки їхніх доходів і засобів існування, так і без таких перевірок [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато праць присвячено дослідженню

проблем щодо соціального захисту. У працях видатних учених розглядаються основні положення соціального захисту населення, серед них – К. Піскун, І. Хомич, Л. Івашова та ін. Вони аналізують політику соціального розвитку, механізм удосконалення фінансового соціального забезпечення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на достатню кількість публікацій, які стосуються соціального захисту населення, існує чимало невирішених питань, які потребують подальшої деталізації та наукового пізнання. Одним із напрямів є аналіз механізму надання субсидій населенню, який сьогодні реформовано внаслідок проведених урядових реформ.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз користувачів субсидій у Закарпатській області, який необхідно знати в контексті урядових реформ, хто і на якій підставі з малозабезпечених верств населення може отримати адресну допомогу.

Згідно зі сформульованою метою дослідження, поставлено такі завдання:

- провести аналіз динаміки призначених субсидій у Закарпатській області;
- виявити тенденції росту кількості сімей та загальних сум субсидій;
- виокремити основні критерії щодо перешкоджання впровадженню програм адресності;
- сформулювати шляхи щодо підвищення ефективності управління соціальними послугами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із видів соціальної допомоги є субсидії. Субсидії – це ефективний інструмент для безкоштовної адресної допомоги населенню від держави, який дає змогу спрямувати її тим українським сім'ям, які дійсно потребують допомоги [2].

Субсидії як адресна соціальна допомога – це механізм, яким охоплюється певна цільова група. Згідно з програмою житлових субсидій, сім'ї мають право платити за житло і комунальні послуги не більше визначеного Кабінетом Міністрів України обов'язкового відсотка платежу від своїх доходів у межах установлених нормативів користування житловою площею і нормативів за споживання житлово-комунальних послуг. Якщо нарахована плата перевищує встановлену державою частку доходу, сім'я має право на отримання субсидії, яка покриває цю різницю [3].

Реформа, яку в черговий раз проведено урядом, з питань системи соціальної підтримки населення спрямована на забезпечення ефективності її надання. Допомога надається лише тим громадянам, які її потребують.

Основні питання реформи спрямовані на оптимізацію споживання газу по всій країні, які пов'язані з відмовою Уряду від дотацій «Нафтогазу», прив'язкою ціни до ринкової та вирівнюванням ціни на газ для всіх категорій споживачів [7].

Під час розрахунку розміру субсидії на новий опалювальний сезон 2017/2018 рр. з жовтня 2017 р. враховуються доходи громадян за I та II квартали 2017 р., а на неопалювальний період – з 1 травня 2018 р. – за III та IV квартали 2017 р.

Сім'ям, які вперше звернуться за призначенням субсидії, враховується середньомі-

сячний сукупний дохід за два квартали, що передують місяцю, що передує місяцю, з якого призначається субсидія.

Щодо механізму призначення субсидії, то він передбачає спрощений варіант на підставі лише двох документів – заяви та декларації (скасовується необхідність надання довідок про доходи, у тому числі й працюючих осіб). При цьому запроваджуються спрощені форми заяви та декларації про доходи і витрати осіб для звернення за субсидією.

Запроваджується принцип призначення субсидії на підставі задекларованих даних заявником. При цьому перевірка достовірності цих даних здійснюватиметься органами соціального захисту вже після призначення субсидії шляхом здійснення запитів до відповідних органів, установ та організацій [5].

Кожне домогосподарство одночасно з рахунком для оплати енергоносіїв у квітні та жовтні отримує спрощені форми заяви та декларації для звернення за призначенням субсидії. Підприємства, що надають послуги з газопостачання, електропостачання та централізованого опалення, мають забезпечити виготовлення бланків заяви та декларації і доставку їх до споживачів разом із рахунками на оплату послуг [5].

Скасовуються всі обмеження щодо майнового стану осіб, які звертаються за призначенням субсидій, окрім здійснення одноразової дорожовартісної покупки (на суму понад 50 тис. грн.) [7]:

- наявність у власності двох житлових приміщень;
- наявність у власності двох автомобілів;
- наявність у складі домогосподарства осіб працездатного віку, які не працюють, не навчаються і не перебувають на обліку як безробітні;
- здача в найм житлового приміщення;
- здійснення покупки товарів, робіт та послуг (у тому числі оплата медичних послуг та навчання) на суму понад 10 прожиткових мінімумів;

Строк дії субсидії запроваджується на 12 місяців, а не на опалювальний період, як раніше. Встановлюється автоматичний принцип надання субсидії на новий період (скасовується необхідність повторного звернення до органу соціального захисту населення для призначення субсидії на новий період у разі відсутності змін) [7].

Алгоритм розрахунку здійснюється на основі відповідної формули. В основу формули розрахунку розміру субсидії взято залежність доходу сім'ї на рівні двох прожиткових мініму-

мів на особу і витрат, які не перевищують 15% сукупного доходу такої родини [7].

$$P_o = \frac{K_d}{K_r} \times P_r, \quad (1)$$

де P_o – частина, яку сім'я повинна оплатити за комунальні послуги;

K_d – коефіцієнт доходу сім'ї, або відношення загального доходу сім'ї в перерахунку на одного члена сім'ї до прожиткового мінімуму на момент визначення розміру субсидії;

K_r – базовий коефіцієнт доходу, який дорівнює двом прожитковим мінімумам на одну особу на місяць;

P_r – базова норма оплати за комунальні послуги дорівнює 15%.

Право на отримання субсидії мають особи, в яких витрати на квартплату перевищують розмір обов'язкового платежу. Для визначення обов'язкового платежу необхідно розрахувати задекларований дохід усіх членів сім'ї за останні шість місяців.

Формула розрахунку субсидії: середньомісячний дохід сім'ї ділиться на кількість заре-

єстрованих у житловому приміщенні осіб і визначається середньомісячний дохід на одну особу. Цей дохід ділиться на прожитковий мінімум (з травня 2017 р. – 1 624 грн.), ділиться на базовий коефіцієнт 2 і множиться на 15% [7].

Базовими цифрами у формулі є залежність, за якої сім'я з доходом на рівні двох прожиткових мінімумів на особу сплачує за комунальні послуги 15% сукупного доходу. Далі ця залежність застосовується до конкретної сім'ї з конкретними доходами. Формула дає перевагу людям із невисокими доходами: що менші доходи має родина, то нижчими будуть її витрати на комунальні послуги і більшою її підтримка з боку держави.

Аналіз щодо кількості сімей, які отримали субсидії з житлово-комунальних послуг за 2015–2016 рр. в районах та містах Закарпатської області наведено в табл. 1.

На основі наведених показників в табл. 1 можна побачити тенденцію до збільшення сімей у 2016 р. на 52 190, що у цілому по області становить 78%.

Таблиця 1

Кількість сімей, які отримали субсидії з житлово-комунальних послуг в 2015–2016 рр.

	Назва району, міста	ЖКП 2015 р.	ЖКП 2016 р.	Відхилення 2015/2016 (абс.)	Відхилення 2015/2016 (%)
		(X_i)	(X_i)	(X_i)	(X_i)
1	Ужгород	5840	3 220	-2 620	-45
2	Берегово	1463	3 235	1 772	121
3	Мукачево	7487	8 721	1 234	16
4	Хуст	2450	4 835	2 385	97
5	Чоп	637	1 089	452	71
6	Берегівський	1559	6 184	4 625	297
7	Великобerezнянський	1190	1 927	737	62
8	Виноградівський	7079	8 998	1 919	27
9	Воловецький	2105	4 044	1 939	92
10	Іршавський	3188	8 396	5 208	163
11	Міжгірський	3409	7 504	4 095	120
12	Мукачівський	3302	10 948	7 646	232
13	Перечинський	2751	3 666	915	33
14	Рахівський	1874	2 521	647	35
15	Свалявський	4759	10 054	5 295	111
16	Тячівський	8467	17 592	9 125	108
17	Ужгородський	4886	4 042	-844	-17
18	Хустський	2732	9 354	6 622	242
Всього:		65178	116 330	52190	78
Max:		8 467	17 592		
Min:		637	1 089		
Середнє значення (\bar{X}):		3 621	6 463		
Стандартне відхилення (ΔX):		2308	4129		

Джерело: розраховано на основі [6]

У табл. 1 також розраховано за формулами середні значення формула (2) та стандартні відхилення формула (3).

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^n X_i}{n} \quad (2)$$

$$\Delta X = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2}{n-1}} \quad (3)$$

На основі вивчення механізму надання адресної допомоги населенню з низькими доходами нами виокремлено основні критерії щодо перешкоджання впровадженню програм адресності, які наведено на рис. 1.

Щодо напрямів підвищення ефективності управління соціальними послугами в регіонах України нами пропонуються такі шляхи:

- підвищення конкурентоспроможності на ринку праці та поєднання матеріальної допомоги бідним із заходами щодо соціальної інтеграції;
- підвищення ефективності механізмів соціального замовлення та контролю над якістю надання соціальних послуг;

– удосконалення, розроблення та впровадження державних стандартів соціальних послуг.

Висновки з цього дослідження. Отже, на основі вивчення механізму надання адресної допомоги населенню з низькими доходами нами виокремлено основні критерії щодо перешкоджання впровадженню програм адресності та сформовано шляхи підвищення ефективності управління соціальними послугами. Підсумовуючи наше дослідження, ми дійшли висновку, що сьогодні головним важелем стимулювання переважної більшості населення України має бути передусім створення робочих місць і гідна оплата праці, яка давала б можливість забезпечити собі і членам сім'ї нормальне життя завдяки заробленим коштам, а не отриманій від держави адресній соціальній допомозі, бо ця ситуація може збільшити кількість отримувачів субсидій до 90%, якщо ціна на газ у черговий раз зросте [8].

Дана тематика має перспективу дослідження у напрямі вдосконалення фінансового механізму державного управління щодо забезпечення населення соціальними послугами.

Рис. 1. Основні критерії перешкоджання впровадженню програм адресності

ЛІТЕРАТУРА:

1. Піскун К. Адресність соціальної допомоги як напрям покращення методики планування видатків соціального призначення / К. Піскун // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2013. – Вип. 1(8). – С. 212 – 221 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13pkvvsp.pdf>.
2. Хомич І.Ю. Особливості соціальної допомоги як форми соціального забезпечення населення України / І.Ю. Хомич [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_3_118.pdf.
3. Івашова Л.М. Фінансові механізми реалізації соціальної політики держави: пільги та субсидії для населення / Л.М. Івашова, М.Ф. Івашов // Вісник Академії митної служби України. Державне управління. – 2013. – № 2. – С. 34–42 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamcudu_2013_2_8.
4. Як отримати субсидію? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://teplo.gov.ua/subsidiy/kak-poluchit-subsidiyu.html>.
5. Спрощена форма субсидії [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.info-ua.com/publications/rekomendacii-professionalov/sproschena-forma-subsidiy.html>.
6. Статистичний бюлетень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uz.ukrstat.gov.ua/press/expr_v306.pdf.
7. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України № 609, редакція від 18.08.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=250210068>.
8. Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/news/2017/10/11/630000>.